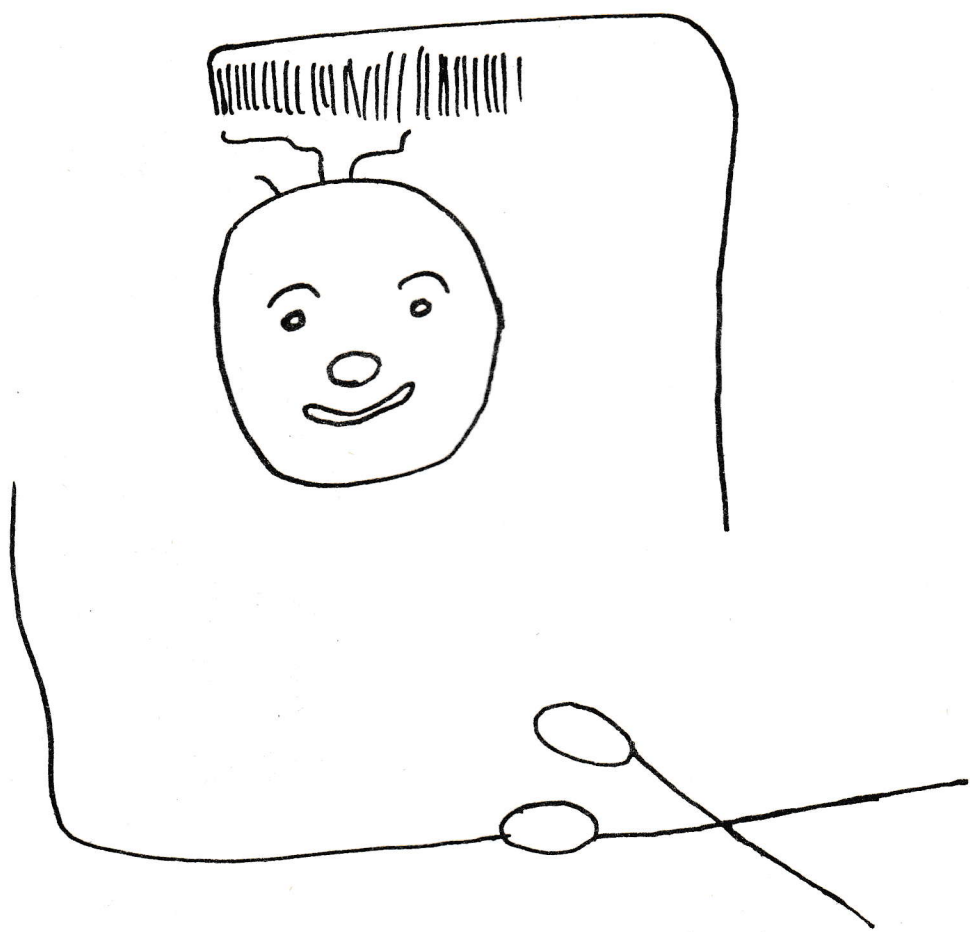

3/83

novi glas

magacin hak-a

Dragi štitelji!

Dost friško, iako opet malo zakasnjeno
dostali se jednom novi broj Novoga glasa.
Predviđeno je bilo, da izađe još pred našim
Simpozijom, zato ćete i samom iskati članke
o našoj manifestaciji. Sljedeći broj će bit
zato skoro isključivo posvećen Simpozijumu
Croaticum II.

Ako imate i Vi ki primor za Novi glas 4/83
bi Vas prosio, da je pošaljete do početka
novembra u HAK, Schwindgasse 14/10 1040 Beč.

S hrvatskim pozdravom

Marko

Objava,

10. novembra 1983. u 11³⁰h će ambasada Saveza Američkih Držav
predstaviti u "Amerikahausu" antologiju gradišćanskohrvatske
lirike " PTICI I SLAVUJI ". HAK poziva srdačno sve članke i pri-
jatelje. Po otvaranju su svi na buffet pozvani.

novi glas

magacin hak-a

SADRŽAJ

Knjiga „Erzählgut der Kroaten aus Stinatz“	4
Ponovno rađanje jezika	6
Mjesto pjesničkog stvaralaštva Hrvata u Mađarskoj u cjelokupnoj književnoj baštini hrvatskog naroda	11
Nema problema - sve o.k.	16
Čežnja u noći (nastavak)	19
„Južna Amerika“	22
Pitanja na tebe, ako si bio dužlje vrime u inozemstvu	23

NOVA KNJIGA

Erzählgut der Kroaten aus Stinatz

im südlichen Burgenland
kroatisch und deutsch

WIENER SLAWISTISCHER ALMANACH
SONDERBAND 10

ERZÄHLGUT DER KROATEN AUS STINATZ IM SÜDLICHEN BURGENLAND

Wiener Slawistischer Almanach,
posebni svezak 10, Beč 1983.,
339 str. i 69 str. predgovora.
Izdano od Károly-a Gaál i Ger-
harda neweklowsky uz sudjelova-
nje Marijane Grandits.

U ljetošnjem jubilejnom ljetu
će se sigurno objaviti veći iz-
danj s tematikom o gradišćanski
Hrvati. Posebno mjesto med
njimi na svaki način zauzima
ova knjiga s mnogobrojnim povi-
dajkama, legendama, bajkama i
štoricami, ke je u ljetu 1964. i
1965. pobrao bečanski etnolog i
sveučilišni profesor Károly Gaál.
Transkribirali su je Marijana
Grandić i nam gradišćanskim
Hrvatom dobro poznati Gerhard
Neweklowsky, sveučilišni profe-
sor u Celovcu. M. Grandić i G.
Neweklowski napisali su i nim-
ški prijevod svih povidanj.

Kot naglašava Károly Gaál u predgovoru, nij on kanio pobrati takozvane "narodne" povidajke kot su se očuvale iz davne prošlosti, nego živa povidanja kot sredstvo komunikacije med ljudi i izrazcjelokupne svakidanje kulture jednoga sela. Pokidob da nijedna kultura nij statična pojava nego se stalno minja, kanio je Gaál u ovom djelu pokazati, na ki način se to minjenje za vrime poslidnjih generacijev (okolo 1890. - 1960. lj.) zrcali u povidajka, a za dojdute vrime se predvidja izdanje socijalne i gospodarske povijesti Štinjakov.

Gaál je upametzeo, da su u 19. stoljeću postajale dvi domene povidanja: muška i ženska. Muškoj pripadaju čiste povidajke a ženskoj legende i legendam spodobna povidanja. Akoprem su skoro sve u knjigi pobrane tekste povidale žene, doznao je Gaál, da su tipično muške povidajke povidačice čule od svojih ocev, dokle su legende i druga spodobna povidanja preuzele od majkov ili drugih rođakinj. Njegov predgovor je uopće jako zanimljiv i predstavlja za svakooga ki se zanima za povidanja u pojedini seli ne samo teoretsku podlogu, nego i praktičnu pomoć u tom, nač se sve mora gledati kod klasifikacije bilo ke kulturne pojave. Jako hasnovito je to, da predstavlja svaku povidačicu u nje socijalnoj okolici.

Neweklowsky daje u svojem predgovoru sažet povijesni pregled o Štinjaki i lahko razumljivu kvalifikaciju štinjačkoga govora. Ona je zanimljiva ne samo za slaviste i dijalektologe, nego za svakoga človika koğa fasciniraju jezične pojave u njevom šarolikom bogatstvu. U analizi jezika tekstov moremo doznati, ča je tipično štinjačko i kade se zrcali upliv građdiščanskohrvatskoga književnoga jezika. Za svakoga ki se kani malo bliže upoznati posebnošću štinjačkoga govora, donasha tri

potpuno akcentirane tekste, iz kih se more viditi akcenatski sistem voga zanimljivoga jezika.

Kot se je jur prlje reklo, nisu ovde pobrane tipične iskonske hrvatske povidajke. Mnogo puti su to preuzete povidajke iz nimškoga i ugrskoga jezika, ke su povidači čuli za vrime svojega prebivanja u velikom svitu. Onda su je povidali u hrvatskom jeziku štinjakov ili u krugu svoje obitelji ili pred širjom seoskom publikom. To su najvećputi poznati motivi naroda o tom kako se dobro nagradi a zlo kaštiguje, kako se je "šegavim" ljudem ugodalo uteći nesričam ili prevariti jačega. Sve u svemu ova povidanja svidočanstvo o kreativnosti povidačev i o bogatstvu našega jezika.

Zato će svaki, koga zanima kulturni žitak jedne manje zajednice ili jezik u svojoj mnogovrsnosti s oduševljenjem poseći za ovom knjigom. Za onoga, ki sam kani proučiti spodobna pitanja bit će ovo djelo neobično vridno pomoćno sredstvo.

Knjiga se more naručiti:
Wiener Slawistischer Almanach,
Institut fuer Slawistik der
Universitaet Wien, Liebigg. 5
Cijena: 200 š.

i.s.

DRAGI STEFANIJA

ponovno rađanje jezika

K autoru: Dr. Dragi Stefanija , Makedonac iz Ohrida, je docent makedonskoga jezika i makedonske literature u Ljubljani.

U povijesti naroda rijetko se nailazi na sudbinu naroda sličnu sudbini Makedonaca. U velikoj seobi svijetom za mjesto pod suncem, oni su od svih Slavena doprili najdalje na jug. U novoj domovini, uglavnom oko rijeka Vardar, Struma i Mesta do Bjezloga Mora, ovaj je slavenski narod imao veliku sreću što je jezik Makedonskih Slavena iz okoline Soluna misijom prvih slavenskih učitelja, Ćirila i Metodija, postao prvi pisani zajednički jezik velike slavenske skupine u 9. stoljeću

Poslije izgnanstva učenika Ćirila i Metodija iz Moravske, neki od njih djelovali su u Makedoniji. Kliment i Naum Ohridski razvili su snažnu pisanu djelatnost preko Ohridske književne škole. Tako je u istočnoj Makedoniji prezbiter Konstantin organizirao Bregalničku prepisivačku školu. Na jugu je poznata Svetogorska, a kasnije u srednjem vijeku, svaki samostan bio je gnjezdo u kojem se njegovala i čuvala pisana riječ. Tada su nastali poznati staromakedonski tekstovi, koji predstavljaju

nastavak tradicije Ćirila i Metodija. Najstariji pisani makedonski Ćirilski spomenik je Samuilova ploĉa iz 993. godine, koju je postavio makedonski vladar u ĉast svojih roditelja. Najstariji glagoljski pisani spomenici od 10. do 12. stoljeća su Zografsko evanĉelje, Marijansko ĉetvoroevanĉelje, Asemanovo evanĉelje i drugi. Najstarije Ćirilске knjige od 12. do 14. stoljeća su Ohridski apostol, Bitoljski triod, Bolonjski psaltir i druge.

Makedonija je stalno dobivala nove gospodare, poĉeto od Grka i Bugara pa sve do najteĉih

porobljivaĉa - Turaka. Ovo vrijeme ostavilo je traga na jeziku, kulturi i Źivotu Makedonaca. Bezbrojni anonimni kaluĉeri napisali su više od 80 djela koja predstavljaju osnovni fond staroslavenske pismenosti. Od 13. stoljeća u njima se pojavljuju elementi makedonskog narodnog jezika. Ova odstupanja od staroslavenske tradicije poznata su kao makedonska redakcija.

Srednji vijek nam nije ostavio samo crkvene knjige, već i srednjovjekovne priĉe i romane u stihovima i prozi sa svakodnevnim, svjetovnim sadržajem.

Iz 16. stoljeća u Vatikanu je saĉuvan rukopis makedonske

narodne pjesme iz Kosturske (Egejske Makedonije) na makedonsko - grĉkom. U 17. stoljeću, narodni jezik koji nalazimo i ranije po crkvenim napisama, prodire u crkveno - propovjedniĉku literaturu, poznatu kao damaskinska knjiŹevnost.

Prva Źtampana makedonska knjiga pojavila se krajem 18. stoljeća kao dio Danilova ĉetvorjeziĉnika pisana grĉkim alfabetom. Pored grĉkog, u knjizi se nalaze tumaĉenja na vlaškome, albanskom i makedonskom jeziku. To je gradski ohridski jezik, koji je kao i solunski dijalekti odigrao vidnu ulogu u ĉuvanju i Źirenju makedonske pisane tradicije. Autor ovog teksta je svećenik Stefan.

I u 19. stoljeću, najznaĉajnijem periodu za formiranje makedonske nacije, prvi autori koji su Źtampali knjige na makedonskom narodnom jeziku bili su svećenici Joakim Krĉovski i Kiril Pejĉinoviĉ. Krĉovski je u Budimu od 1814. - 1819. izdao pet crkveno - moralnih knjiga o Hristu i Bogorodici na sjeverno-istoĉnom makedonskom narjeĉju. Pejĉinoviĉ je mnogo

originalniji u svom prvom tekstu OGLEDALO (Budim 1840.) na narodnom (tetovski) jeziku. Sinaitski je Źtampao i druge knjige na makedonskom, jer " to je kljuĉ,

ne od zlata i srebra, već od čelika kojim se otvara svako srce!"

U drugoj polovici 19. stoljeća izdano je više knjiga narodnih umotvorina. U anonimnim narodnim pjesmama, pričama i zagonetcama o svakom djelu izrečena je pohvala ili prokletstvo. Braća Dimitar i Konstantin Milodinovci iz Struge objavili su 1861. u Zagrebu veliku zbirku makedonskih narodnih pjesama. Tako je otpočelo zanimanje za makedonsko narodno stvaralaštvo, a za rodoljubive zbornik Miladinovaca predstavljao je najvažniji poetski udžbenik. Ohridanin Kuzman Šapkarev objavio je krajem 19. stoljeća u Sofiji 8 knjiga makedonskih narodnih umotvorina sa oko 1000 pjesama i

više od 250 priča. Prilepčanin Marko Cepenkov predstavio se krajem prošlog i početkom ovoga stoljeća kao marljiv sakupljač i izdavač makedonske narodne proze na više od tisuću strana. Broj ovakvih sakupljača narodnih umotvorina je veliki.

U vremenu od 1857. do 1880. pojavili su se i prvi udžbenici pisani narodnim jezikom za potrebe makedonskih škola. Oni su imali veliku ulogu u makedonskom preporodu, jer su ovi udžbenici značili otpor protiv bugarske, grčke i srpske propagande o po-

sjedovanju "ničije" zemlje. Vladika Partenije Zografski izdao je dva udžbenika u Carigradu. On se zalagao za kompromisan makedonsko-bugarski jezik. U svojim udžbenicima praktično je pokazao kako treba izgledati taj jezik, a svoje teoretske poglede na jezik pokušao je objasniti u carigradskoj štampi. Zbog svojih stavova bio je napadan od bugarske kritike. Učitelj i folklorist Kuzman Šapkarev slijedeći njegova shvatanja, izdao je u Carigradu i Solunu 8 udžbenika sa mnogo više makedonskih riječi nego njegov prethodnik smatrajući "da je drugo Bugarin i bugarski jezik, a drugo Makedonac i makedonski jezik". Novinar i kulturni radnik Dimitar Makedonski izdao je u Carigradu 3 udžbenika koji imaju više makedonsku nego bugarsku crtu. Značajno je da se ovi makedonski udžbenici izdaju van Bugarske.

Najčistiji i najdosljedniji makedonist je samouk Đorđi Pulevski iz Galičnika koji je, pored nekoliko makedonskih narodnih pjesama, nekih rječnika izdatih u Sofiji 1880., objavio i prvu makedonsku gramatiku: "SLAVJANSKO - NASELJENISKI - MAKEDONSKA SLOGNICA REČOVSKA ZA ISPRAVUVANJE PRAVOSLOVSKI - JAZIČESKO - PISANIE". Na ovaj način, i pored propagande susednih balkanskih država, počinje se uvoditi u škole u Makedoniji makedonski jezik. Paralelno sa borbom u školama, uspješno se vodila i borba za upotrebu makedonskog jezika u crkvama. Poseban značaj ima borba za samostalnu makedonsku crkvu oličenoj u Ohridskoj arhiepiskopiji, koja je bila osnovana u vrijeme Samuila (kao patrijarha), a ukinuta krajem 18. stoljeća.

I makedonska građanska literatura u prošlom stoljeću

stvarala se na jezičnim principima sastavljača udžbenika. Makedonski pisci Rajko Žiznifov i Jordan Hadži Konstantinov, pišući na materinjem jeziku, unose elemente bugarskog jezika, kao što to čine u udžbenicima Zografski, Šapkarev i Makedonski. Koautor zbirka narodnih pjesama Konstantin Miladinov začetnik je suvremene makedonske književnosti i nepokolebljiv makedonist. Da li su na

njega uticale narodne pjesme ili savjeti njegovih ruskih učitelja važno je da su njegove pjesme ispjevane čistim struškim govorom. Najtragičnija sudbina u makedonskoj književnoj povijesti zadesila je Grigora Prličeva. Kod njega se vide sva kretanja u duhovnom rađanju makedonske samosvijesti. Ispočetka piše na grčkom, postavši "drugi Homer", pjevao je kao svraka na makedonsko-bugarskom jeziku, preveo antičku "Ilijadu" na utopijski općeslavenski jezik, da bi pred

kraj života propjevao kao slavuj na makedonskom. Svoje panslaviističke poglede ostavio je u rukopisima i gramatici.

Godine 1903. kada je Ilandenskim ustankom učinjen herojski korak za oslobođenje Makedonije, u Sofiji se pojavila knjiga "ZA MAKEDONSKITE RABOTI" od filologa Krste Petkov Misirkov. U jednom dijelu ove male, ali značajne knjige postavljeni su temelji današnjeg makedonskog književnog jezika. No, poslije balkanskih ratova, od 1913 g. makedonija je bila podijeljena između Bugarske, Grčke i Srbije, dok je jedan dio dobila Albanija. Položaj se nije mnogo promijenio ni poslije prvog svjetskog rata. Vardarska Makedonija ostala je u Jugoslaviji, Egejska Makedonija bila je kao i danas sjeverna Grčka, dok je Pirinska Makedonija ostala bugarska. U grčkom dijelu Makedonije sprovodio se najgusniji genocid u srednjoj Europi iseljavanjem Makedonaca i naseljavanjem na njihovu teritoriju Grka iz Male Azije. Grijeh ovih Makedonaca bio je taj što su govorili makedonski. Njihov jezik bio je zabranjen i za svaku izgovorenu makedonsku riječ plaćale su se kazne ili su ljudi bili tučeni. U bugarskom dijelu Makedonije izvršen je pritisak da djeca moraju posjećivati bugarske

škole. U jugoslavenskom dijelu Makedonci su deklarirani kao Južni Srbi.

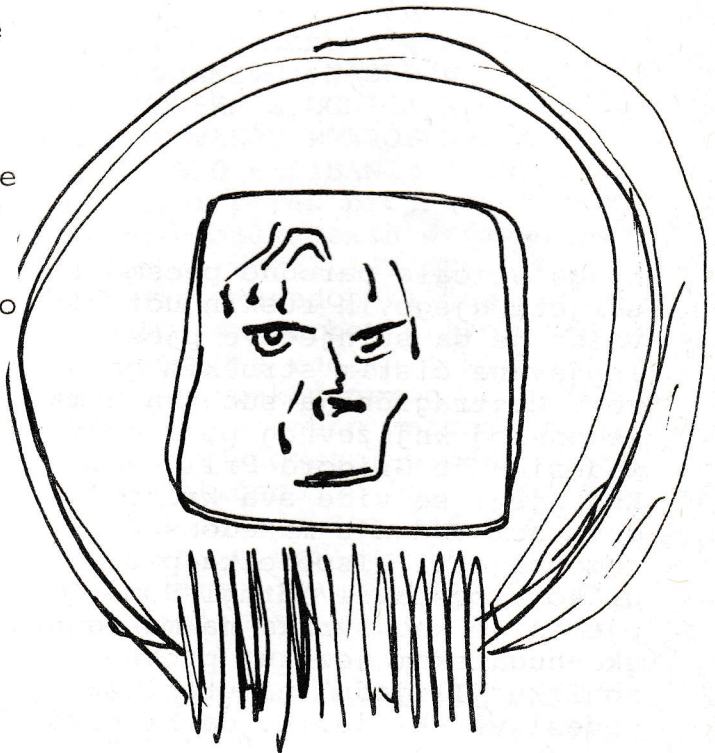
Ali upravo ovdje, pod utjecajem komunističke partije Jugoslavije, postavljaju se teme lji za pravilno rješenje makedonskog nacionalnog pitanja, u čijem je sklopu i pitanje jezika. Po novinama se sve više piše o makedonskom pitanju. Na makedonskim pozornicama prikazuju se izvorne drame Antona Panova, Vasila Iljoskog i Rista Krle. Objavljuju se prve zbirke na makedonskom. Kosta Racin izdaje 1939. zbirku stihova "Beli mugri", a Kole Nedelkovski štampa dvije knjige pjesama u Sofiji. Kominternu je 1934. zauzela odlučan stav za priznavanje makedonskog naroda i jezika, a sve je to postalo realnost u toku NOB (Narodno-oslobodilačke borbe). Sve novine, dopisi i komuniciranje u partizanskim jedinicama u Makedoniji i organima vlasti bili su na makedonskom jeziku. Vrhunac toga je rješenje ASNOM od augusta 1944. po kojem je makedonski jezik proglašen službenim, samo na području današnje Socialističke Republike Makedonije.

Krajem 1944. i početkom 1945. radila je komisija koja je postavila načela suvremenog makedonskog književnog jezika. Juna 1945. izlazi i prvi makedonski pravopis koji je ozakonio govor središnje Makedonije, odnosno govor sa područja Veles, Prilep, Bitol kao književni. Jezik toga područja jednako je razumljiv za sve, a dovoljno je udaljen od stranih uticaja susjednih jezika. Tako su ostvarena načela pobornika makedonskog jezika iz 19. stoljeća. Početkom 1946. Krume Kepeski objavio je gramatiku makedonskog jezika Blaža Koneskog, u kojoj se naučno objašnjavaju brojne jezične pojave.

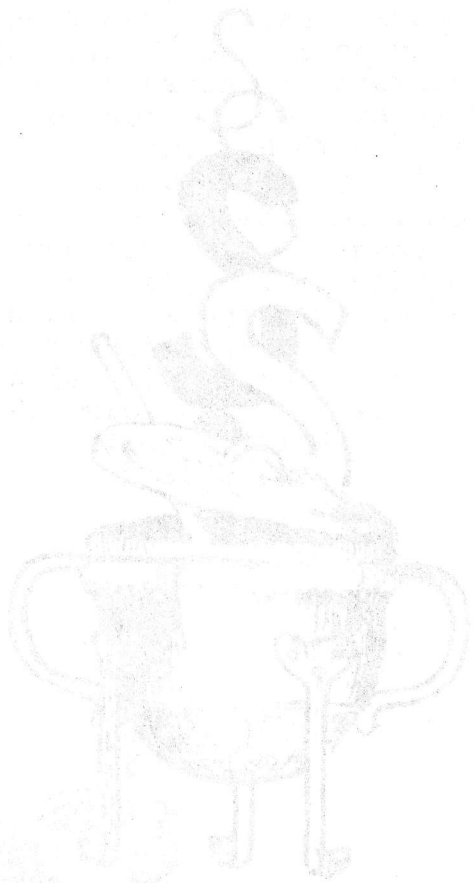
Godine 1961. izašla je prva knjiga makedonskog rječnika. Objavljeni su dosada makedonsko - srpskohrvatski, - engleski, - njemački, - bugarski, - francuski, - talijanski, - turski i - albanski rječnici.

U svim školama Makedonije predaje se na makedonskom književnom jeziku, a isti se predaje i u nekim našim i stranim sveučilištima. I tako je, po riječi jednog lingvиста "narod koji je imao tu sreću u povijesti da je njegov jezik prije više od tisuću godina postao književni jezik tadašnje slavenske zajednice", posljednji u suvremenoj atomskoj Europi dobio svoj književni jezik.

*****

MJESTO PJESNIČKOG STVARALAŠTVA
HRVATA U MAĐARSKOJ U CJELOKUPNOJ
KNJIŽEVNOJ BAŠTINI HRVATSKOG
NARODA

Književnost jednog naroda ne čine samo velika imena, već i mali književni poslenici koji su prema svojim mogućnostima dali doprinos bogatstvu duhovne baštine svoga etnikuma (1). Isto tako književnost jednog naroda nisu stvarali samo pisci koji su živjeli ili objavljivali svoja djela u duhovnim središtima, na književnom standardu i materinjem jeziku, već i oni pisci koje je sticaj povijesnih okolnosti udaljio od matice, književnog standarda, pa čak i materinjeg jezika.

Korpus književne baštine jednog naroda višeslojna je, historijski, estetski, sociološki, lingvistički, politički, pa i geografski determiniran fenomen.

Sve naprijed rečeno vrijedi i za književnost Hrvata. U ovoj

književnosti postoje velika imena čiji doseg nadilazi nacionalne granice, ali uz njih nalazi se i velik broj manje uspješnih pisaca. Hrvatska književnost nastajala je kao dio narodne povijesti. Veći broj pisaca stvarao je svoja djela u duhovnim središtima naroda, na književnom standardu i materinjem jeziku, ali isto tako nalazimo i značajna imena koja su živjela i stvarala izvan ovih središta, na dijalektima, na stranim jezicima i u etničkoj dijaspori (2).

U kontekstu ovog rada namjera nam je upozoriti na dio hrvatske književnosti nastao u etničkoj dijaspori, posebno u segmentu te dijaspore koji čini hrvatska narodna manjina u NR Mađarskoj. Sa žaljenjem moramo istaći da književna baština ove manjine nije

Št.K.

prisutna u antologijama, pregledima povijesti nacionalne književnosti i udžbenicima svoga matičnog naroda.

Prvi pokušaj da književnost nastalu u dijaspori uklopi u cjelokupno stvaralaštvo Hrvata, učinio je književnik Ivo Smoljan (3) s antologijom "Hrvatski odisej" (4). Ranijih je godina prezentirano nekoliko radova koji su obrađivali književno stvaralaštvo hrvatskih narodnih manjina, ali kao zasebne kulturno-povijesne i literarne cjeline. Među takovim radovima ističemo slijedeće:

Danilo Čović: Uz pjesme pripadnika hrvatske narodnosti u evropskim zemljama, Matica, iseljenički kalendar 1969., Zagreb 1969 181-185.

Antologija južnoslovenskih pjesnika u Mađarskoj, Budimpešta 1969.

Ante Sekulić: Književnost bačkih

Hrvata, Zagreb 1970.

Balint Vujkov: Cvjetovi Mečave, Zagreb 1971.

Geza Kikić: Antologija proze bunjevačkih Hrvata, Zagreb 1971.

Geza Kikić: Antologija poezije bunjevačkih Hrvata, Zagreb, 1971

Luka Šteković: Poezija Hrvata u Mađarskoj, Riječi br. 3, Sisak 1977., 25-49.

Đuro Vidmarović: Kulturna baština Hrvata u Mađarskoj i Austriji, Istra br.4, 1979, 62-92.

Luka Šteković: Savremena poezija Hrvata u Mađarskoj, Virovitica 1981.

Navedena djela nisu promijenila status književnosti koju su podastrela javnosti matičnog naroda. Ovo stvaralaštvo ostalo je i dalje daleka periferija i prepušteno vlastitom životu, bez podrške i podstreka u matičnoj sredini. Ovakav neprirodan odnos doprinosi - u krajnjem slučaju - asimilaciji hrvatskih narodnih manjina (5).

Drugačiji odnos prema književnosti svojih narodnih manjina nalazimo kod Slovenaca i Srba, odnosno u književnoj i društvenoj klimi Socijalističkih Republika Slovenije i Srbije.

Duhovno stvaralaštvo slovenskog naroda u Austriji, Italiji i Mađarskoj prati se, vrednuje i uvrštava u korpus nacionalne kulture (6). Isti tretman uživa i srpska narodna manjina u Mađarskoj i Rumunjskoj (7).

Kod Hrvata, odnosno u SR Hrvatskoj, dešava se nešto slično, ali nažalost više kao akcija pojedinih kulturnih radnika, nego kao promjena u općoj kulturnoj klimi. Na primjer, pjesništvo Mate Meršića Miloradića bilo je nepoznato našoj kulturnoj javnosti sve do 1978. godine. Tada su Gradišćanski Hrvati slavili 50-tu obljetnicu smrti svoga preporoditelja, a u to slavlje uključila se i SR Hrvatska. Književ-

nik i književni historik Zvane Črnja (u mladosti i sam pripadnik Hrvata u dijaspori) se tada pozabavio književnim djelom ovog pjesnika, dajući mu visoko mjesto u našoj cjelokupnoj književnosti (8).

Veliki pjesnik Hrvata u NR Mađarskoj Josip Gujaš-Džuretin još nije doživio valorizaciju u matičnom narodu, dostojnu svoga djela i uloge u životu svoje narodne manjine (9).

Za duhovnu nadgradnju i narodnu baštinu hrvatskih etničkih ogranaka potrebno je više sluha i razumijevanja od strani naših urednika časopiša, izdavačkih kuća, pisaca udžbenika, povjesničara književnosti, kritičara i sveučilišnih nastavnika kroatishta i stručnjaka u našoj enciklopedistici i leksikografiji. Matični narod, kako istič M. Valentić, mora stvoriti stanoviti "inženjering" za suradnju s pripadnicima naroda u dijaspori, a posebno s narodnim manjinama (10). Odlaganje ovakove akcije ubrzati će asimilaciju, a ona

ima ritam razvoja koji će za relativno kratko vrijeme navedenu ideju učiniti beskorisnom (11)

U lepezi hrvatske književnosti mora se naći mjesto i za njen dio koji je stvoren u dijaspori. Kao takav on svojim povijesnim određenjem, međutjecajima i posebnim duhovnim ozračjem predstavlja kvalitet koji obogaćuje književnost cijeloga etnikuma, a ujedno predstavlja m o s t koji vezuje kulturu matičnog naroda s kulturom naroda s kojim manjina dijeli historijsko i političko zajedništvo.

Št. K.

BILJEŠKE

1. "Toda književnosti ne sastavljajo samo topoli ampak tudi skro²mnejša drevesa in celo travica med njimi." (Janez Menart: Iz roda v rod duh išče pot. Izbor slovenske umetne pesmi od začetkov do današnji dni, Mladinska knjiga, Ljubljana 1969;5)

2. Povijesna sudbina hrvatskog naroda prisutna je i u njegovoj književnosti. otuda i fenomen da su mnogi hrvatski pisci, umjetnici i znanstvenici stvarali svoja djela na nekom stranom jeziku.

Time su dali posebno obilježje hrvatskoj kulturi. Kao primjere možemo istaći Janusa Panoniusa i cijelu plejadu latinista. Osim latinskog u našoj književnosti je prisutan talijanski, njemački, mađarski, engleski, francuski, španjolski, ruski, turski, arapski perzijski, ... jezik.

Pisanje na stranom jeziku prisutno je i danas u hrvatskoj književnosti, ali posebno u onom dijelu koji predstavlja etnička dijaspora.

Mnogi hrvatski iseljenici u obje Amerike, Australiju i Novi Zeland stekli su ugled književnika na jeziku kojim se govori u njihovoj novoj domovini. Pri tome su zadržali svijest o svome porijeklu i duhovne sveze sa starom domovinom. Od hrvatskih književnika - iseljenika istakao bih Amaliju Batisich, afirmiranu novozelandsku književnicu. Romanom "Pjevaj vilo u planini" prevedenom na hrvatski jezik predstavila se i kao hrvatska književnica.

Rajmund Kuparec, znanstvenik i književnik afirmirao se na španjolskom jeziku pišući knjige za vrijeme dugogodišnjeg boravka u Čileu, ali nimalo ne zanemarujući pisanje i na materinjem jeziku.

Veoma su poučni primjeri književnika koji su otišli u dijasporu iz političkih razloga, a da su uspjeli sačuvati književnu etiku i stvoriti djela koja znatno obogaćuju književnost vlastitog naroda.

Najnovije stranice naše književnosti nastale izvan domovine i na stranom jeziku pišu naši tzv. "gastarbajteri", među kojima se nalaze i talentirani književnici - bilingvisti, te ostali umjetnici. Ističem kao primjer Virgilija Nevestića, Radovana Ivšića i Irenu Ureljan.

3. Kao urednik Matice - časopisa iseljenika Hrvatske - i Iseljeničkog kalendara, književnik Ivo Smoljan je veoma zaslužan za upoznavanje naše i iseljeničke javnosti s duhovnom baštinom koja se stvara među Hrvatima u dijaspori.

4. O potrebi da se književnost iseljenika inkorporira u nacionalnu kulturu i književnu baštinu pisao je Nenad Ljubinković slijedeće: "Smatram da bi literarno i uopšte umetničko stvaranje naših iseljenika moralo da uđe u svaku istoriju jugoslovenskih književnosti ili umetnosti. Međutim, takođe mislim da bi to trebalo prikazati u posebnom poglavlju zbog nesumnjivih specifičnosti koje postoje. (Zbornik iseljeničtvo naroda i narodnosti Jugoslavije, Zavod za migracije i narodnosti, Zagreb, 1978., 641)

U antologiju "Hrvatski odisej" Ivo Smoljan je uvrstio slijedeće književnike-predstavnike hrvatskih narodnih manjina: Matu Meršića Miloradića i Augustina Blazovića iz Austrije, Josipa Gujašadžuretina i Marka Dekića iz Mađarske, te Milenu Lalli iz Italije. Ovu činjenicu kritika - koja je dobro primila ovu antologiju - nije uočila.

5. "Ona druga, prirodna relacija: narodna manjina - matični narod, još uvijek nije u dovoljnoj mjeri izborila svoje mjesto, mada u pravo o toj relaciji ovisi budućnost ovih malih naroda koje su različiti "ciklohi" prije više stoljeća raznisili po Evropi." (Mirko Valentić: Funkcija historijske svijesti u kolektivnoj zaštiti prava narodnih manjina., Iseljenički kalendar 1980., Zagreb 1980., 137.)

6. Vidi: Janez Menart, ibidem

7. Najistaknutijem predstavniku etničke elite Srba u Mađarskoj, Stojanu D. Vujičiću još 1972. godine, beogradski Nolit je tiskao (veoma dobru) zbirku pjesama "Rastočenje". Od tada Vujičić je ne= prestano prisutan kao graditelj mostova između mađarskog i jugo= slavenskih naroda i njihovoj kulturi.

Kao primjer brige o kulturi naroda u dijaspora navodim knjigu Riste Kovijanića: "Srpski pisci u Bratislavi i Modri XVIII. veka, Matica Srpska, Novi Sad 1973.

8. Zvane Črnja: "In tyrannos" na gradišćanski način, Vjesnik, Zagreb 23.X.1979., 12.

Zvane Črnja: Ein Barde der Burgenlaender Kroaten, Most, Cro= atian Literature Review br 1-2, Zagreb 1980, 103-104.

9. Osim pisca ovih redaka, prikaz knjige Josipa Gujaša-Džuretina, "Povratak u Odračinu, Budimpešta 1977., objavio je još jedino Zvonko Kovač u Oku br. 155/23.II.1978., 16., pod naslovom: Pjesni= štvo narodnosti.

10. Oklimi koja kod nas još nije prevladana u vezi ovog problema svjedoči i činjenica da je Luka Šteković svoju knjigu: Savremena poezija Hrvata u Mađarskoj, tiskao u vlastitoj nakladi.

Iako se u posljednje vrijeme stvari razvijaju na bolje, dale= ko smo od onoga što su, recimo učinili Mađari. U Budimpešti je prošle godine objavljena antologija poezije mađarskih iseljenika u zapadnoj Evropi i Americi pod naslovom Vándorének (Nyugateuró= pai és tengerentúli magyar költök. Válogatta, szerkesztette, az utószót és a jegyzeteket írta: Béládi Miklós Budapest, 1981.).

11. Asimilacija malih i arhipelaški lociranih manjina u suvremē= nim socioekonomskim procesima ima sve izgleda na potpuni uspjeh, ukoliko se ne realizira specijalna zaštita ovih malih etničkih kolektiva. Ova opasnost nije mimoišla ni našu zemlju i pored na= stojanja da se afirmiraju integrativni procesi. Broj pripadnika nekih narodnosti je u opadanju. O tome piše Jug Grizelj slijedeće "Broj Slovaka, Ukrajinaca i Srba (radi se o SAP Vojvodini, pr. D. V.9 gotovo da stagnira dok je u padu - u odnosu na 1971. - broj onih građana koji su se izjasnili kao Hrvati, Slovenci, Ru= sini, Mađari i Rumuni."

đ. vidmarović

NEMA PROBLEMA

SVE O.K.

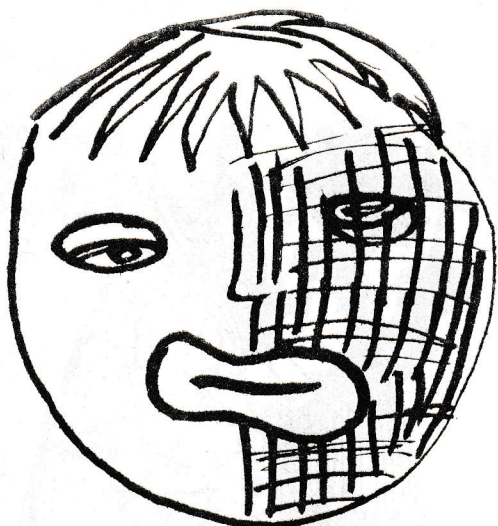

Tako, dragi leseri, Vam se opet meldam i u ovom numeru Novoga Glasa (becajhnunga mi se eigentlich ne vidi, ja sam pledirao na zadnjoj sicungi za umbenenungu u "najhe krovodiše štim" i prosih za Vašu unteršticungu u leserbrifi!).

Diesmal sam si besonders interesant tema aussuhao: Naše tamburizza-grupne. Des is doh a frajd zusehat i zuherat, kako si ti junge lajt va trohti lipo jačidu i tako šve zuherende erfrajadu. Tako lipo konzerviradu naš folklore i za špetere cajten kad nas hrvatov već ne bude in esterajh. To je immer von vortajl za fremdenverkehr, kad je jedan land imšland, an besondern lekerbissen fir die geste cu bieten. Dēs is jo ibahaupt net wihtig, da die ancenlen mi tgljida još krovodiš znađu, hauptsoch je, da si singadu. Wihtig je auserdem, da kasa štima. So lang die lajt gnua colt

krign fir des, če ji još i genigend bit. Unbedingt cu ervehnen bi još bilo, da si naši tamburizza-grupni (ja sam za šreibvajse s "zz", zato kad me des errinra na druge muzikrihtunge kot cum bajšpil jazz, don prauh ma kan verglajh cu šeujen) moradu i nimške volkslidere pa šlagere špiljat, kot "Griechischer Wein" i druge, da jo nedan nato ne dojde, da smo nek beštrebt, krez zato aufcajgat, da bešteha jedan mindahajt u burgenlandu. I man, da bi bilo vellig verfehlt kod svake veranštaltung cu betonat, da krovodi još egzistiradu i da verlongadu ke-te rehte, des vill jo kana hern, veder die turisten, a die politika još manje. Pak bi još zato pledirao, da svaka grupa zna venigstens jedan volkstanc va repertoari aufvajzat. Im pricip je to to tal vuršt, kako šrite tancadu, vesentlih je, da moru pokazat: Mir kenen a tacn . Unteršid med

polku, valcerom i trokorakom ni tako vihtig. A kompletter unsinn je, kot to jedne folklorne grupe bevekšteljigadu, da se bemiadu, meglihst genau se sve tance naučit. To kennt i cepter und morfium šrajn! Pak još i versuhadu naše stare tance erforšat. Intresirt jo kan, voher die tence kuman, hauptsah, gta nct vird. In erster linije mora to bit mit viel švung, kad su slavi a lebendiges volk u voršteljungi od turistov, voll mit temprament (iako se je to kod nas cum gresten tajl jur zabilo). Also gšvind mora pojt, rest je nebensehlich. Es kumt ibaupt net drauf an, da su šriti genau ausfirani, kod sam jur festšteljao, vom publikum se majstems nako nedan ne auskena. Nebenbei is des a vortajl: Ako kod ana festfajer dvi ili več grupov isti tanac tanca, vird des gor net auffoljen, kad su total veršiden ausgfirt. Mi moramo den tatsahn ins aug šaun. Des publikum vinšt si tence, es is unsre pfliht, da jim je po kažemo. Šlislih se jede tamburizza grupn krez zato more bolje i jače tajrer verkaufat,

und des šteht jo soviso an erster stelle. Ja sam gljikh, da morem festšteljat, da je va burgenlandu jur dost grupov, ke su ove principijen anzeli. A par solhe radikalinskis gibts a ki kanidu se u grupi nek krovo diš. A so vos is a pletsinn, to bi moglo tako daleko fihrat, da dojde ljudi, ki su te majnunge, da se to more i in dem sinn be trajbat, da se grupe bemijadu, ča za krovodentum za djelat. Gegen des mias ma uns vehren, veil ovako ča nur unruhe mit sih bringt. Šlieslih soll a je da dajč-šprehende burgenlender se tamburat naučit dirfat. Dost anštrengend je jur, da se krovo diš tekste nauči, a gor cu viel verlangt je, da ibahaupt krovo diš šproh erlernen. Friha oder špeta soviso več nedan neće krovodiš beheršat, tako da će se u grupi morat sve po nimšku.

A vort meht i no prik trohtnov reč: A por vahnsinige su si vorzeli, nošnje(=trohtni) iz burgenlonda tako gut vie s geht rekonstruirat. In majne augn is des a vergeblihe liebesmih. Dafir intresirt si jo kana, ob die trahtn original san oder net. Bunt soll des gonce sajn.

Ta bestreben za originalitete kennt nur a nostalgivelle auslesen, kaj bi se vomeglih nekóliko ljudi ne samo kod trahtnov na naše stare brauhe i kultur-gute mogli besinat, a tò bi bio in der jecigen situacion a gro-ser rikšritt.

An wihtigen aspekt tamburiž za-grupnov sam skoro zabio: Lo-nd i bund moredu sve groscigig s subvencijami unteršticat, ta-ko da moredu reč, da soviso ča za minderhajt deladu, iako in virklihkeit nek te ferdradu, ki su samo na komerc aus. Tako jimadu alibi, kađ ki pita, zač se fir die minderhajt ništ ne djela.

S jednom ričum:
NEMA PROBLEMA, SVE O.K.
DIE KROVODN NEMA MIT'N SCHMEH

S KROVODIŠ GRUSSOM
VAŠ ROBO

*

*

*

O B J A V A

I ov semestar postoji na slavističkom fakultetu bečanskoga sveučilišća mogućnost za sve zainteresirane, da se točnije informiraju o gradišćansko-hrvatskom jeziku, o literaturi i kulturnoj povijesti Gradišćanskih Hrvatov:

Srijedom od 15⁰⁰ - 16³⁰ uri predava lektor dr. Nikola Benčić o LITERaturi I KULTURNOJ POVIJESTI GRADIŠĆANSKIH HRVATOV, a to u Landesgerichtsstr. 18/2.kat, institut za slavistiku, dvorana za štanje/Leseraum.

JEZIČNI TEČAJ ZA GRADIŠĆANSKOHRVATSKI KNJIŽEVNI JEZIK predava lektor mag. Joško Vlašić svaki petak od 14⁴⁵ - 16¹⁵ uri u Liebiggasse 5, HS II, na institutu za slavsku filologiju.

Tečajji se moru redovito inskribirati, ali poiskati ga moru i svi drugi zainteresirani.

koncem semestra se more položiti ispit, ki se istotako zaračuna u študijum slavistike

ČEŽNJA U NOĆI

4. nastavak

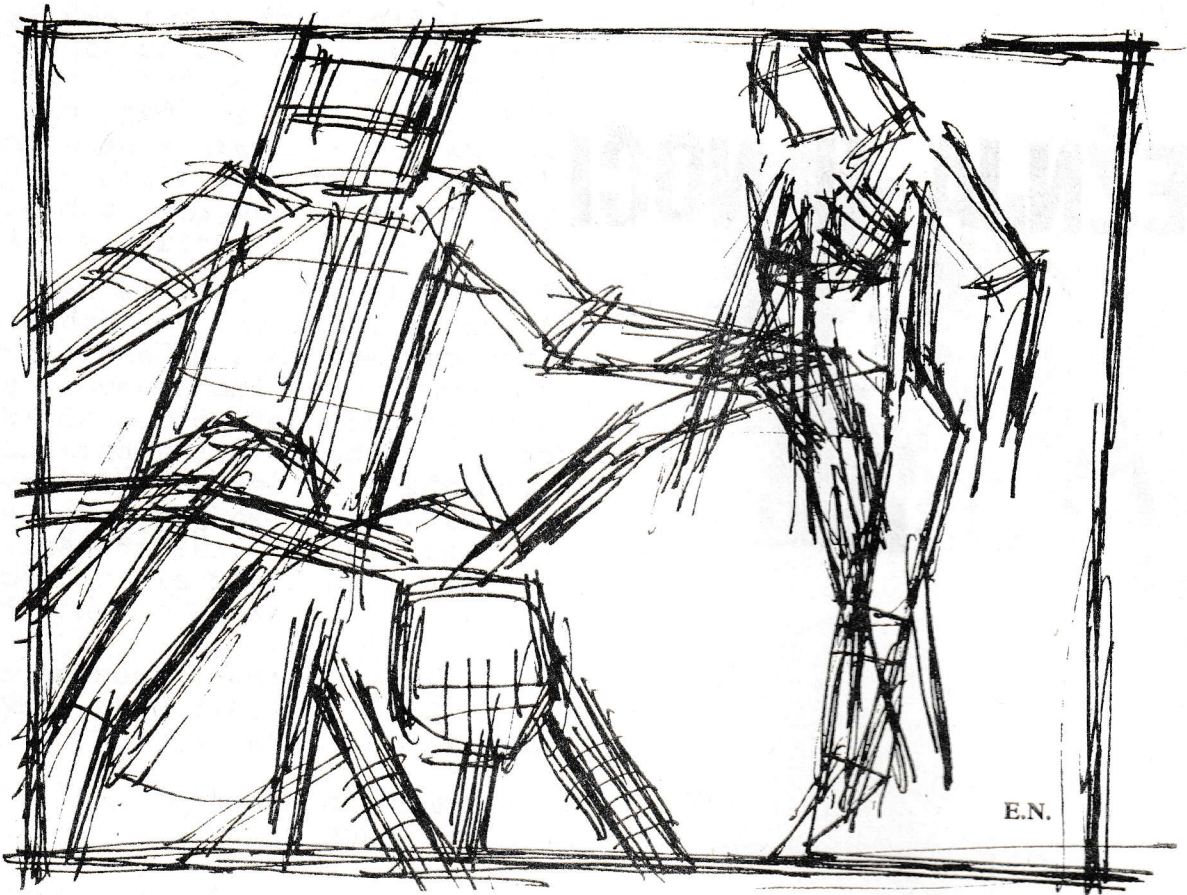
Jutarnje magle su pokrivala svit kot tanki šlari spavajuću zaručnju. Na horicontu se je dizala črljena bula i nazvišćavala tako vječno ponavljanje žitka, ki će vrijeđa ulovit i ulice Beča.

U autobusu su skoro svi spavali. Marija je gledala krez oblok. Mali stanići s vrta - Běčanski šrgatli - letili su mimo nje očiju. Gledala je kite, stabavlja. Misli su se šetale simo tamo, ali ćut i podsvist su govorile: Ja vidim lipu prirodu, ja živim i uživam. Ovoga si Marija ali nij bila svisna. Bio je to izraz nje mladosti i ufanja, koga ona nebi bila mogla ćutit, ako bi bila i ozbiljno kañila. Svisno bi to ovako izgledalo: "živim ja i uživam? Ali misli Marija je bili su kod nje planov za ov tajedan i konkretno za ov dan.

„Je li će bit Rudi uopće doma? A ako je doma, onda sigurno nima lazno za mene. Zvana toga moram pōjt na uni - ali, vidit ćemo." Dokle je Marija premišljavala dospio je bus na cilj. Zadahnila je sapu i duhu Beča kad stane iz autobusa.

„Ništ zato", misli Marija, „iako je škodan ov zrak, ipak dišem ovde već slobode, i to će takò lahko kòmpenzirat tih par ljet, ke budem morebit manje na ovom svitu. A zvana toga se vrijeđa naućim na njega."

Otpodne po objedu se Marija otpravi k Rudiju. On stanuje u petom kotaru u jednom malom staniću na četvrtom katu. Marija stupi iz sunćene ulice u škuri hodnik. Skoro ništ ne vidi. U hodniku strašno čemerno duši. Smeće leži u kutu i tako izgleda, kot da se nigdor ne mari za nje. Smrdoća je tako

neugodna, da je Mariji skoro žao, da je došla. Ali sad je jur ovde. Friško se popašći na 4. kat. Srce joj tukeće: Je Rudi nako doma ?

Rudi otpre vrata i joj se nasmije: "Marija, kako lipo, da si došla! Hodi nutri!" Ljubezan Rudijev prijem je veljek malo zagrijao Marijino srce. „A on uopće nij znao da ću dojt!” po-misli ona.

Kad je Marija stupila u Rudi-jev stan, vidila je skromno po=hištvo: u kuhinji mali vrmarić, u kom ima Rudi sigurno se posu=de, onda stol i dva stolci; na-mjesto peći je u kutu malo ku=halo, onda još jedan mali hla=dionik. „No - bogat Rudi na ni-jedan način nij.”

Soba je isto bila skromno u-redjena. Kad se Marija sede na kauč, pita Rudi: "Ča ti smim do-nest za napit? Ja imam soka, mlika i piva."—"Onda sok, pro-sim." Rudi joj donese, a sam se=

bi natoči pivo. "Kad sam sâm ko nigdar ne pijem alkohola, ali u društvu koč-toč jako rado. Na zdravlje!"—"Na zdravlje!"

"Apropos zdravlje, sam ti jur povidao, da moja teta umira ?"

Marija: "Žao mi je, to to nisam znala. A ki beteg ima?"

"Raka, naravno. Kad sam bio po=slidnji put kod nje, bila je samo kost i koža. Skoro sam se prestrašio, kad sam ju zagledao. Znaš, ča me je presenetilo? Tu=žila se je, da nima apetita."

Marija je samo klimnula gla=vom. Milovala je tetu, ka je bila dobra žena. "Rudi. ja sam si čuda misli načinjala prik stari ljudi i tako dalje. Prlje sam mislila; da štari ljudi znadu ča je čeka- i da su pri=pravni na smrt. Ali čim već stare ljude gledam i upoznavam, tim već moram ustanovit, da oni žitak ljubu, da ne kanidu umrit nego da išću kakov pojas za

spasavanje, za koga bi se mogli držati."

"Točno to sam mogao upametzet kod moje tete", odgovori Rudi, "Ona još ni jednom ričom nij spomenula smrt. To je zanimljivo. A znaš, ča je strašno, Marija? Moja teta umira. Dobro. Bili smo kod nje. Vidi se da joj je konac blizu. A ja sam sada - osebužno poslidnje vrime - tako sričan. Sve štima kod mene. I kad sam pak kadakoč s mojom šohajkom skupa i kad sam sričan, onda mi dojdū misli kod na primjer: ,kako se morem segurat bit ovako sričan, žitak tako uživati, a u istom hipcu mi umira teta. 'Razumiš? Ja zato ništ ne morem, da sam sričan. Toje brutalno, ja znam..."

Marija je zanimljivo poslušala i se čudila njegovim mislam. 'Čuda misli si načinji,' po misli.

"Rudi, šad ali čemu drugomu" veli Marija, "ti već puti ča piš

šeš za naš časopis. Mene bi zanimalo, kako i kada pišeš."

"Znaš, Marija, to je tako. Človik kani večputi ča, ča ne smi i mora ča udjelat, ča ne kani. Onda to ča kani i mora pelja do konflikta. To ali ostane u duši. Človik se mora za jedno ili drugo odlučit. - Ali znaš, kako meni gre? Povidat ču ti jedan primjer. Večputi sam pisao kot zmanen, do polnoča i skoro do jutra, zabilježavao sam strašne ideje i silom sam to žgotovio, ča sam kanio. A drugi dan, kad sam morebit sidio u parku i sam se sam sebe opažavao šam ustanovio, da na ništ ne mislim i da u tom trenutku nebi mogao našisat nijednoga špametnoğa ređa. Samo ljude sam gledao i uživao sunce ...."

nastavak
slijedi

D.L.

IMPRESUM / IMPRESSUM

vlasnik, izdavač / eigentümer, herausgeber:
hrvatski akademski klub/
kroatischer akademikerklub
schwindgasse 14/10
1040 beč / wien

tisak, nakladnik / druck, verlag:
literasverlag
berggasse 4
1090 beč / wien

odgovorni urednik / verantwortlicher redakteur:
marko szucsich

banka:
raiffeisen -blagajna
7302 filež / nikitsch
konto: 2709

Južna Amerika
ima zubi, ki su isto
tako oštri kot i naši -
ali već grizu jedan na dru=
goga nego hranu - tako da
ostane želudac prazan a srce
mrzlo!

"Onda neka ča djeladu, da budu imali
žerala".

Kako odsebe razumljivo je za tebe, kad si betežan
i ne moreš iz stelje doli, da majku, sestru ili
brata, prijatelje - a kod težega betega još i
vračitelja krikneš, da ti pomore. Ufanje u sebe
si izgubio, ar ti cijelo tijelo drhće.

Majka i sestra su teško betežni - njim isto
tijelo drhće. Brat je u vojski, prijatelji
se u teroristični baza boru za bolji
žitak i pravicu. Vračitelji ozdravlja=
ju samo one ljude, ki im dobro
plaćaju - toga ja nisam u stanju.
Svaki ima za sebe dosta posla -
svakomu ide kot mojoj rodbini
i mojim prijateljem. Na
sriću su oni zdravi.
Ča ću sada????????????????
Kričat već isto ne morem,
ar sam prošle dane
toliko vikao, da sam
glas izgubio! Samo
jedno mi je ufanje,
da se spomenem na
jednoga človika,
ki me je pred ne=
kolikimi miseci
poiskao i rekao
-ako imaú
neke teškoće
i probleme
onda mi
piši, dā
ti pomorem!
Na žalost
sam izgubio
njegovu
adresu .

Žao mi je, ar on bi mi
mogao sigurno pomoć.
Nima ali on moju adresu???
Nezna on od moje nemoći???

PITANJA NA TEBE, AKO SI BIO DUGLJE VRIME U INOZEMSTVU

- Kako je bilo ??

- Zaistinu zanimljivo

... TIŠINA ...

- A uopće ništ farbe nimaš !!!

.....

k.p.

MIŠLJENE POJEDINIH PISCEV SE NE TRIBA SLAGATI
S MIŠLJENJEM HAK-A !

Verlagspostamt
1040 WIEN

